

FRENŠTÁT
POD
RADHOŠTĚM

HISTORIE VE ZKRATCE

FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM leží ve výšce 401 m nad mořem (měřeno na náměstí v centru města) v malebné krajině **MORAVSKOSLEZSKÝCH BESKYD** ve Frenštátské brázdě. Je obklopen ze všech stran masivy hor – na jihu se jedná o severní úbočí Radhoště – Radhošťskou hornatinu, na jihozápadě o Velký Javorník – Veřovické vrchy a směrem na východ o Ondřejník, který patří do Štramberské vrchoviny. Na severu jsou již kopečky menší a nižší – jedná se o Červený kámen, Kazničov a Palkovické hůrky.

MORAVSKOSLEZSKÉ BESKYDY jsou geomorfologický celek a pohoří rozkládající se v nejvýchodnější části naší republiky u hranic se Slovenskem. Téměř celé jejich území pokrývá **CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST BESKYDY** o rozloze 1160 km², která byla vyhlášena v roce 1973.

Nejvyšším vrcholem je **LYSÁ HORA** (1324 m n. m.), dalšími vysokými horami jsou Smrk, Kněhyně, Travný, Radhošť a Javorový. V Beskydech je 32 tisícovek.

Hlavní hřebeny jsou odděleny velmi hlubokými údolními. Proto zde má řada hor vysokou **PROMINENCI** (převýšení od sedla). Hned 4 vrcholy mají prominenci kolem 500 m a víc (Lysá hora, Smrk, Travný a Kněhyně) a dalších 18 vrcholů má prominenci nad 100 m (tisícovky Ropice, Velký Polom, Slavíč, Ostrý, Malý Polom a Radhošť, z ne tisícovek např. Velký Javorník nebo Kozubová). Proto je tady turistika i cyklistika velmi náročná.

V SOUČASNÉ DOBĚ JE NA VRCHOLY TRAVNÝ A KNĚHYNĚ ZAKÁZANÝ VSTUP.

Na Travném probíhá snaha o vytvoření nerušeného teritoria pro chov tetřeva hlušce a Kněhyně spadá do Národní přírodní rezervace Kněhyně – Čertův mlýn.

ÚZEMÍ CHKO BESKYDY je součástí flyšového pásma Západních Karpat, které vzniklo koncem druhohor a ve třetihorách z usazenin moře. Složení a tektonická stavba se vyznačuje rytmickým střídáním jílovců, prachovců, pískovců a slepenců – vrásněním, které vytvořilo příkrovy sunuté přes sebe převážně severním směrem. Po dokončení se uplatňovaly především pohyby podél zlomů. K tomu dochází i ve čtvrtohorách.

Nejstarším příkrovem je příkrov podslezský, který ale na území CHKO Beskydy chybí. Přes něj se přesunul mocnější příkrov slezský a oba byly hrnuty nejmladším příkrovem magurským. Horniny dvou posledně jmenovaných příkrovů budují celé území CHKO Beskydy. Příkrov slezský se skládá z několika dílčích jednotek - největším celkem je jednotka godulská.

Velmi odolné pískovce godulských vrstev (lomy v Řece nebo v Trojanovicích) jsou mocné až 2000 metrů. Je jimi vytvořen hlavní masiv Moravskoslezských Beskyd se všemi nejvyššími vrcholy

Při vrásnění byla souvrství uložených pískovců různě deformována a lámána soustavami puklin a trhlin, které byly později překrývány jinými posunutými skalními lavicemi – vznikl tak unikátní beskydský pseudokras.

V CHKO Beskydy je registrováno 28 významnějších jeskyní. Mezi nimi vyniká jeskyně Cyrilka, která je s délkou 370 metrů nejdelší pseudokrasovou jeskyní u nás. Propast'ovitá Kněhyňská jeskyně je s hloubkou 57,5 m nejhlubší jeskyní tohoto typu v celých Západních Karpatech. **JESKYNĚ NEJSOU VOLNĚ PŘÍSTUPNÉ.**

Vstup do podzemních jeskyní Kněhyně.

Při geologickém průzkumu kolem města byly zjištěny vrstvy černého uhlí. Dobývací prostor nyní zakonzervovaného Dolu Frenštát je poslední prozkoumané ložisko v celé České republice. Vrtý se budou postupně zasypávat. K těžbě uhlí pod Radhoštěm nedojde.

V oblasti se dříve těžila nízkoprocentní železná ruda tzv. **PELOKARBONÁTY** (10-25 % železa), která se nacházela v blízkosti povrchu. Těžila se pro železářny ve Frýdlantě nad Ostravicí. Pro nízký obsah železa se těžba nevyplácela a byla v roce **1874** ukončena. Železářny si dovážely lepší rudu ze zahraničí.

Městem protéká říčka **LUBINA**, pramenící na severozápadním svahu Radhoště v nadmořské výšce 740 m, **LOMNÁ**, která pramení na severním svahu Radhoště přibližně ve výšce 1000 m n.m., a potok **BYSTRÁ**, který pramení na Kněhyni, kde můžeme najít i snadno přístupný Bystrý vodopád.

KLIMA je zde mírně chladné, zdrsňující se s přibývajícím nadmořskou výškou. Typickým znakem je vyšší početnost srážek díky blízkosti návětrných severních svahů Beskyd.

Frenštátsko je nejsevernější částí Valašska. V nářečí už je slyšet blízkost Ostravy a Slezska, ale stylem života, zvyky a tradicemi je obyvatelstvo plně valašské.

13. STOLETÍ

Až do **13. STOLETÍ** rostly na Frenštátsku hluboké a těžko přístupné lesy.

NEJSTARŠÍ OSÍDLENÍ našeho kraje spadá zřejmě do mladší a nejmladší doby kamenné. Ve Frenštátské kotlině se usadili první kolonisté ve **13. a 14. STOLETÍ**.

Městu s největší pravděpodobností předcházelo sídlo rané kolonizace na svahu kopce Strážka.

O vzniku města existuje několik hypotéz. Nejpravděpodobnější však je, že město **FRANKENSTAT** (první známý historický název města je latinský název z roku **1382**) na soutoku říček Lubina a Lomná uprostřed hor a lesů založil **FRANK Z PŘÍBORA** v roce **1257**, kdy v průběhu měsíců července až listopadu došlo k jeho vytýčení. Mohlo mu předcházet sídlo až o 150 let starší. Zeměměřičské práce vyvrcholily okolo **SVÁTKU SV. MARTINA 11. LISTOPADU**.

14. STOLETÍ

První písemný doklad o existenci města máme ze **14. BŘEZNA 1382**, kdy na listině potvrzující privilegium pro fojtství v Závašičích je mezi svědky uveden Birsak (Běřák), fojt z Frankenstatu.

15. STOLETÍ

25. ČERVENCE 1445 **OBNOVIL** Jan Čapek ze Sán, majitel hradu Hukvaldy, **MĚSTU VŠECHNA PRÁVA A SVOBODY**, které ztratilo v předchozí válečné době během husitských válek. To se událo na podnět místních radních, kteří přivedli svědka a pamětníka Jana Jiříka Běřáka z Těšína, předtím z Frankenstatu. Ten minulé události pod přísahou potvrdil, pamatoval si stav před 50 a více lety. Napomohla tomu i možná příbuznost s fojtem Běřákem z roku **1382**.

V ROCE 1473 JE FRENŠTÁT ZVÁN MĚSTEČKEM. Rozdíl mezi městem a městečkem byl jen ten, že města měla hradby, městečka byla otevřená. Město Frenštát hradby nikdy nemělo.

Je velmi pravděpodobné, že první osadníci mohli být ze zemí německých, ale později v **15. STOLETÍ** zde bylo již obyvatelstvo převážně slovanské.

PRVNÍ VALAŠI se stády koz a ovcí zde přišli v **DEVADESÁTÝCH LETECH 15. STOLETÍ**. Klučili lesy, zakládali louky pro pastvu. Valaši byli mnohem svobodomyšlnější než místní obyvatelé.

Když do Frenštátské kotliny přišli první Valaši se svými ovečkami, nebyly zde ještě žádné pastviny. Ovce se pásly volně v lesích mezi stromy. Valaši ale museli pro panovníka chystat dřevo. Dřevo chystali i pro sebe, aby měli čím topit a na čem vařit. Tato těžba dřeva se velice rychle vymkla kontrole. Později toto bylo přísně kontrolováno a lesy začaly být i systematicky opět dosazovány.

16. STOLETÍ

K rozvoji města přispívá i dobývání železné rudy. První zprávu o frenštátském hamru máme z roku **1556**.

V roce **1556** olomoucký biskup udělil městu privilegia ke konání týdenních trhů v úterý a výročního trhu - jarmarku. Ten se konal vždy v úterý po svátku sv. Jana Křtitele.

Výroční trh trval většinou jeden až dva týdny, protože kratší doba se trhovcům nevyplácela. Trhu se účastnili kupci a řemeslníci zblízka i daleka. Dozor vykonával rychtář, biřici nebo zvláštní zřízení. Případné spory se řešily hned na místě, dluhy se zapisovaly do městské knihy. Přísně se zakazovalo překupnictví.

Městečko zůstávalo české i přes příliv německých občanů do našich končin.

25. ŘÍJNA 1580 olomoucký biskup Stanislav Pavlovský posvětil nové zvony, které dostaly jména Martin, Václav, Urban, Fabián a Maria. **POSVĚTIL TAKÉ OLTÁŘ KE CTI SVATÉHO MARTINA.**

Tzv. **FARNÍ** či **DOLNÍ** barokní **KOSTEL SVATÉHO MARTINA** byl postaven na místě původního gotického kostela ze **14. STOLETÍ**. Ten v roce **1661** vyhořel a na jeho místě byl postaven v roce **1680** kostel nový. Těsně po dokončení byl vydrancován a opět vypálen. Místo něj se po určitou dobu používal kostel filiální, zasvěcený sv. Janu Křtiteli. V roce **1740** byly ke kostelu sv. Martina přistavěny boční kaple sv. Barbory a sv. Jana Nepomuckého. Dílčí zásahy byly provedeny také ve **2. POLOVINĚ 20. STOLETÍ**.

Biskup nařídil přejít na celém svém panství ke katolictví. V roce **1584** povolil městu změnu naturální dávky v peněžní poplatek, **VYMEZIL PŘESNÉ MĚSTSKÉ HRANICE**, městu přiřadil zaniklé vsi (Lichnovy, Grenhovy a Butnařov) za podmínky pasekářské kolonizace a katolického vyznání.

Ve stejném roce biskup dovolil vykoupit městskou rychtu, fojtství a pořídit z ní **RADNICI** (z fojta se stal úředník). Dovolil postavit pivovar.

KONEC 16. STOLETÍ BYL KATASTROFÁLNÍ. V roce **1585** město postihla morová rána, následovalo zemětřesení v roce **1590** a povodně v letech **1591, 1593, 1595** a **1598**.

V roce **1591** přšelo celý červenec a po povodni se v Dolní ulici vytvořil velký výmol, který byl zasyván až v roce **1822**.

Ve městě se rozvíjí řemesla. Jako první z cechů je doložen **CECH TKALCOVSKÝ** a to písemným dokladem „Rejstra památní poctivého cechu tkalcovského v městečku Frankštat“ z roku **1598** s cechovním znakem ze tří člunků, tvořících rovnostranný trojúhelník. Patron cechu tkalcovského sv. Severin je vyobrazen na cechovním praporu, který se dochoval dodnes.

17. STOLETÍ

V roce **1604** byla zasypána studna na náměstí a byla vykopaná nová. Ta byla chráněná stříškou a voda se vytahovala pomocí rumpálu. Říkalo se jí cisterna.

V letech **1607, 1623-1624** město postihla morová epidemie.

Během třicetileté války v roce **1626 BYL FRENŠTÁT PRAVDĚPODOBNĚ VYPÁLEN**. Na mapě Moravy vydané v roce **1633** Janem Amosem Komenským město uvedeno není. To by jen potvrdilo jeho zničení.

OBNOVU FRENŠTÁTU PO VYPÁLENÍ podpořil kardinál František Ditrichštejn privilegiem z roku **1628** uděleným za věrnost města ke katolictví.

V roce **1631** začala stavba kostela **SV. JANA KŘTITELE**. Pozemek pro tento kostel věnovaly dvě zbožné osiřelé sestry. Stavba byla dokončena v roce **1640**.

V roce **1645** opět přišel mor. Na paměť jeho ukončení byla postavena boží muka při cestě na Tichou - **1646**.

1652 byla povodeň, jakou nikdo nepamatoval.

1661 město postihl **ZNIČUJÍCÍ POŽÁR**, který vznikl v noci v domě č. 8 u Jiřího Rečka. Ten byl za tento požár za trest vyobcován z města. Vyhořel celý střed města včetně původního gotického kostela svatého Martina. Všechny zvony se roztopily.

V ROCE 1663 MĚL FRENŠTÁT VÍCE DOMŮ A OSOB NEŽ MORAVSKÁ OSTRAVA.

V neděli **15. ČERVNA 1680** na svátek svaté Trojice vpadli do Frenštátu uherští Kurucové. Přitáhli od Žiliny přes Karlovice, Frýdlant a Kunčice, kde řádili a plenili s velkou zuřivostí. Také zabili kunčického fojta.

V šest večer se objevili před Frenštátem. Při nájezdu se zřejmě ztratilo nejstarší známé městské pečetidlo a bylo vypáleno celé náměstí, fara, kostel sv. Martina, který byl po požáru v roce **1661** dokončen pouhý jeden den před nájezdem, škola, radnice, pivovar a 62 domů. Kurucové také odvěkli měšťana Jiříka Michnu a požadovali za něj výkupné tisíc zlatých. Když je nemohl dát, dostal 300 ran přes paty. Až po vyplacení 300 zl. byl po 14 dnech propuštěn. Kurucové dobývali i hrad Hukvaldy, kde sice poškodili opevnění, ale hrad nedobyli.

Druhý požár v tak krátké době mnoho obyvatel finančně nezvládlo. Zhruba polovina majitelů šenkovních domů své nemovitosti prodala.

V těchto dobách horalé založili dobrovolný sbor **PORTÁŠI**. Hlídale hranice a obce.

Pro neustálé zvyšování roboty, které neřešil ani robotní patent z roku **1680** vyměřující robotu na tři dny v týdnu, vznikla v roce **1695** velká **VZPOURA** proti Hukvaldskému panství. Účastnilo se jí 32 obcí z 35. Z Frenštátu se zúčastnilo pár jednotlivců.

18. STOLETÍ

V roce **1713** ve městě řádil neštoviční mor. Na paměť této morové rány byla postavena boží muka na cestě do Rožnova, dnes za restaurací Siberie.

Frenštátské matriky začínají rokem **1720**.

1740 nastala krutá zima, umrzlo na 600 ovcí.

29. 1. 1743 (někdy bývá uváděn rok **1744**) zasáhla frenštátskou farnost nepříjemná událost. Neopatrností pacholka vyhořela fara, hospodářské budovy i farní škola.

29. 8. 1747 potvrdila a **OBNOVILA MARIE TEREZIE MĚSTU VŠECHNA MĚSTSKÁ PRÁVA.**

V **18. STOLETÍ** patřil Frenštát pod Radhoštěm mezi **NEJCHUDŠÍ MORAVSKÁ MĚSTA**. V roce **1749** ve městě žilo na 100 žebráků.

V roce **1748** došlo za podpory vrchnosti k **ODTRŽENÍ** pasek - Trojanovic od Frenštátu.

1758 - po kruté zimě byla velká neúroda a drahota, lidé jedli šupky z pohanky, bukvice.

V roce **1775** se městečko dělilo na sedm čtvrtí.

V roce **1774** byly u nás zakládány **ŠKOLY**, na vesnicích a v městečkách jednotřídní nebo dvoutřídní školy triviální, v každém kraji trojtřídní školy hlavní a pro každou provincii škola normální. Frenštát dostal školu triviální, která byla pokračováním staré školy jednotřídní. Do školy chodily děti od 6 do 12 let, pro mládež do 20 let bylo zaváděno odpolední vyučování. Docházka nebyla povinná. Do frenštátské školy docházely děti i ze sousedních obcí - z Trojanovic a Tiché. V roce **1834** bylo ve škole 530 dětí. **NA JEDNOHO UČITELE TEDY SPADALO PRŮMĚRNĚ 265 ŽÁKŮ**. Na školu dohlížel místní farář.

PRIVILEGIEM CÍSAŘE JOSEFA II. Z 29. 11. 1781 byl městečku Frenštát pod Radhoštěm **PŘIZNÁN TITUL MĚSTA**. Byla to významná událost. Měšťané si znovu museli nechat potvrdit svá privilegia u vrchnosti a u olomouckého arcibiskupa.

Vše vyřizoval dvorský agent, kterého místní měšťané museli vybavit potřebným obnosem peněz. Bylo to velmi nákladné, jednalo se o 265 zlatých. Za to získali confirmaci svých privilegií v plechové kapsli s císařskou pečetí, která potvrdil olomoucký arcibiskup.

Na horách, a to nejen na **PUSTEVNÁCH**, žili ve svých poustevnách poustevníci. Podle poustevníků získalo v dnešní době nejnavštěvovanější sedlo v Beskydech své jméno.

Císařským reskriptem z **13. LEDNA 1782** byli poustevníci všech řádů zrušeni. Týkalo se to samozřejmě i Pusteven. Posledním a nejznámějším poustevníkem, který na Pustevnách žil, byl **FELIX**, syn fojta Maliny z Horní Bečvy.

V roce **1790**, za Josefa II., získalo město nový městský úřad, kde úřadovali tři radní. Z dobových písemností je však zřejmá jejich značná závislost na vrchnosti a její libovůli.

Úřadovna se jmenovala **RADNÍ DŮM**. Tento nový úřad byl předchůdcem regulovaného magistrátu, který fungoval od roku **1796** do roku **1850**.

V ROCE 1796 BYLA NA NÁMĚSTÍ POSTAVENA NOVÁ JEDNOSPCHOĐOVÁ RADNICE.

V této době ve městě převládalo **TKALCOVSKÉ ŘEMESLO**. Podle cechovní knihy zde bylo v roce **1796** celkem 300 mistrů a dalších 1500 osob závislých na tomto řemesle.

18. STOLETÍ VE ZKRATCE:

1714 byla postavena kaple sv. Marka na návrší Helštýna / **1717** socha Jana Nepomuckého na náměstí / **1718** byla dostavena věž kostela sv. Jana Křtitele / **1753** byl postaven kamenný kříž u horního kostela / **1764** byl dostaven Horní špitál vedle horního kostela / **1773** byla na náměstí postavena socha sv. Floriána

19. STOLETÍ

Roku **1821** se začala stavět cesta z Frenštátu do Rožnova a v roce **1829** byla u ní postavena zájezdní formanská hospoda **SIBERIE**.

Začátkem **19. STOLETÍ** začal klesat odbyt lněného zboží z důvodu jeho dovozu z levnějších haličských a maďarských trhů. V letech **1831-1838** bylo ve městě už jen 276 tkalců pracujících na 321 stavech.

V roce **1830** byla tuhá zima a rok na to přišel na Moravu mor, který se naštěstí Frenštátu vyhnul. Takové štěstí neměl Příbor ani Frýdek. Lidé se báli vzájemně navštěvovat, všude hlídkovaly stráže. Epidemie trvala rok. Frenštátčan Martin Kostelník i přes zákaz přešel hlídanou hranici a navštívil morem postižené území. Vojáci stráže se to dozvěděli a celou jeho rodinu zavřeli na šest týdnů doma. Jídlo jim podávali okny. Pustili je ven, až když se nemoc neprojevila.

1834 bylo sucho, 11 týdnů nepršelo, nebyla voda.

1836 přišla cholera, během šesti týdnů zemřelo 154 osob.

V roce **1835** byl založen **STŘELECKÝ SPOLEK**, který významně zasáhl do života města a jeho obyvatel.

První zmínky o střelbě jsou z roku **1819**, kdy si pravděpodobně místní smetánka postavila **BOUDU NA STŘÍLENÍ** pod Horečkami. Spolek byl dlouho hlavní německou baštou města. Až do roku **1882** se pravidelně konaly **KRÁLOVSKÉ STŘELBY**, které byly vyvrcholením činnosti spolku za celý rok. Střílelo se na ručně malované dřevěné terče.

NEJSTARŠÍ TERČE pocházely z let **1836-1839** a dochovalo se jich 16. Z inventury terčů z roku **1851** vyplývá, že terčů bylo původně 61. Přibližně v roce **1950** převzalo naše muzeum do svých sbírek 44 terčů.

1836 bylo založeno ochotnické divadlo, údajně se hrálo první české divadelní představení.

Roku **1840** byla zřízena **KAŠNA** s vodovodem v místě staré cisterny ze začátku 17. století. Kašnu zdobí pískovcová socha **NEPTUNA, VLÁDCE MOŘE**. Vodovod byl 808 sáhů dlouhý, byl rozdělen na sáhové díly a ty byly v určený den majiteli jednotlivých domů vykopány. A tak byl celý vodovod vykopán za jediný den.

Téhož roku byla zřízena poštovní sběrna, která byla při navýšení zásilek přeměněna na poštovní úřad.

V roce **1842** nechal purkmistr vydláždít celé náměstí i s okolními ulicemi.

V roce **1844** byla na náměstí v č. p. 12 otevřena lékárna pojmenovaná **U ZLATÉHO ORLA**.

Také se zde usadil **HODINÁŘ**. Z místních byl prvním hodinářem František Hanák, po něm jeho syn Jan a dál pokračoval opět jeho syn Zdeněk. Jan Hanák měl první elektrické světlo s Bunsenovými články ve sklepě, první jízdní kolo, první gramofon (**1914**).

1846–1847 celou Evropu devastovaly dlouhodobé deště, krupobití a povodně. Následovala neúroda a hlad, během dvou let zemřelo přibližně 600 obyvatel města.

28. 3. 1848 byla za císaře Ferdinanda I. Dobrotivého **ZRUŠENA ROBOTY**. Lidé jásali, objímali se a slavili.

V letech **1850-1890** se z Čech a Moravy vystěhovalo přibližně půl milionu osob. Hlavním důvodem byla velká neúroda a úpadek malých řemeslníků, které nahradila nastupující tovární výroba. Emigraci napomohla i kampaň v tisku, že v Americe je dostatek půdy pro všechny. Bylo založeno několik vystěhovaleckých firem. Většina společností měla své agentury a agenty po celé Evropě. Dva byli i v našem městě.

Mezi vystěhovalci převažovala **MĚSTSKÁ A VESNICKÁ CHUDINA** katolického vyznání – tkalci, nádeníci, domkaři, rolníci, pastevci, kteří prodali veškerý svůj majetek bez možnosti návratu do vlasti a museli se zříct rakouského občanství, což považovaly rakouské úřady za trestný čin. Pak mohli požádat o vystěhovalecký pas. Bylo nutné předložit okresnímu úřadu řadu dokladů, mimo jiné také souhlas s vystěhováním, finanční hotovost na cestu pro každého jednotlivce a cestovní pas. Vyřízení žádosti se někdy protáhlo až na půl roku.

Jedna z **VĚTŠÍCH SKUPIN Z FRENŠTÁTU** vyplula do Ameriky v srpnu **1856**. Na lodi dlouhé 30 a široké 6 metrů se 71 dní plavilo 120 pasažérů, z toho 90 z našeho města.

V Texasu pak založili moravskou osadu Dubina. Až 80 % české emigrace v Texasu má původ na severovýchodní Moravě. **NEJVĚTŠÍ ČÁST VYSTĚHOVALCŮ POCHÁZELA Z FRENŠTÁTU A JEHO OKOLÍ.**

Po roce **1857** se vydávání vystěhovaleckých pasů zjednodušilo. Bylo stále častější, že lodní lístky a většinu potřebných nákladů na cestu hradili příbuzní z Ameriky, kteří se za mořem již zabydleli.

Vystěhovalectví se podepsalo na úbytku obyvatelstva. V Texasu nalezneme osady se jmény Frenstat, Frydek, Praha, Vsetin nebo Moravia.

První stavbou osady byl většinou kostel. Ve školách se vyučovalo česky a učitel byl placen osadníky. Z důvodu neznalosti nového prostředí a jazyka se ve vystěhovalcích upevňoval pocit národní sounáležitosti a vznikaly krajanské komunity.

V roce **1890** tvořili Češi necelá 2 % obyvatel Texasu. Ze záznamů kronik vyplývá, že se z celé farnosti, včetně Trojanovic, během 100 let vystěhovalo 7152 osob.

Před velkou vystěhovaleckou vlnou **PATŘIL FRENŠTÁT K NEJVĚTŠÍM MĚSTŮM SEVEROVÝCHODNÍ MORAVY**, tehdy měl více obyvatel než Příbor nebo Ostrava.

I PŘES VELKOU VLNU VYSTĚHOVALECTVÍ DO AMERIKY BYLA DRUHÁ POLOVINA 19. STOLETÍ NEJVÝZNAMNĚJŠÍM OBDOBÍM V HISTORII MĚSTA, kdy se projevil bohatý společenský, kulturní, ale i hospodářský a politický život.

Od roku 1850 se vytváří městská samospráva v čele s OSVÍCENSKÝM STAROSTOU A TOVÁRNÍKEM VALENTINEM KOSTELNÍKEM, který v roce 1861 založil vlastenecký spolek **OBČANSKÁ BESEDA** a zavedl **ČESKÉ ÚŘADOVÁNÍ**. Na půdě Občanské besedy pak vzniklo na **20 SPOLKŮ SVĚDČÍCÍCH O PROBUZENÉM NÁRODNÍM CÍTĚNÍ**.

V roce 1851 Střelecký spolek položil základní kámen **HOSTINCE STŘELNICE**. Při této příležitosti se konala slavnost s hudbou a tancem.

Hostinec byl dostaven frenštátským stavitelem **AMBROŽEM ZAPLETALEM** o rok později. Začátkem 20. století střelecký spolek upadl do krize. Poslední zprávy o střílení jsou z roku 1914. V roce 1907 byl hostinec nabídnut ke koupi obci.

V září roku 1860 dostalo město povolení zřídit novou čtyřtřídku s názvem **FARNÍ HLAVNÍ ŠKOLA JEHO C. K. VÝSOSTI KORUNNÍHO PRINCE ARCIVÉVODY RUDOLFA**.

Pro novou třídu město upravilo místnost v zadní části prvního poschodí staré dřevěné radnice. Škola byla slavnostně otevřena v září 1861.

13. 8. 1862 se konala na Radhošti **CYRILU-METODĚJSKÁ NÁRODNÍ SLAVNOST**. Kvůli špatnému počasí byla přeložena na 3. ZÁŘÍ. Tato informace se však již k mnoha lidem nedostala, měli již koupené jízdné, na tuto akci zlevněné, a přijeli. Frenštát ten večer hostil na 2000 poutníků a v hostinci Siberie se dohodlo o pokračování slavnosti, když se na pouť rozhodli jít i lidé z Rožnova.

Z Frenštátu se vypravilo procesí s prapory a hudbou. Za zpěvu vlasteneckých písní asi po čtyřhodinovém pochodu dorazili na Radhošť. **NA VRCHOLU PRŮ BYLO NA 10-20 TISÍC POUTNÍKŮ.** Pout' se stala manifestací příslušnosti země ke slovanství. **3. ZÁŘÍ** se konala slavnost pro ty, kteří na ní v srpnu nebyli. Byla sice zakázána, ale pod ochranou nábožné pouti se uskutečnila. Zazněla zde poprvé výzva vztyčit na tomto místě sochy sv. Cyrila a Metoděje. **POZDĚJI PŘEVÁŽILA MYŠLENKA VYBUDOVAT ZDE ROVNOU KAPLI.**

Radhošť

Kaple

V roce 1868 byl z iniciativy rožnovských občanů vyjmut kámen z masivu **RADHOŠTĚ**, který se stal **ZÁKLADNÍM KAMENEM PRO STAVBU NÁRODNÍHO DIVADLA V PRAZE.**

Kámen byl ozdoben věncem z plavuní, zimolezu a břečťanu a stuhou s nápisem **AČKOLI RADHOŠŤ VZDÁLENÝ, PŘECE JE S VÁMI SPOJENÝ** a dopraven do Prahy jako **PRVNÍ ZE VŠECH 16 ZÁKLADNÍCH KAMENŮ.**

Všechny přípravy zajistilo město Rožnov. Kámen byl doprovázen občany v krojích, Frenštát byl zastoupen 40 občany.

V Praze byl kámen dopraven na staveniště Národního divadla v doprovodu přibližně tří tisíc lidí.

V ČERVENCI V ROCE 1873 NAVŠTÍVIL FRENŠTÁT FRANTIŠEK PALACKÝ.

Byl přivítán jásosem, po proslovu navštívil Občanskou besedu, pana starostu Kostelníka a místní školu. Pak na Střelnici proběhl slavnostní oběd pro 200 lidí.

21. ČERVNA 1875 proběhla slavnost s položením základního kamene k nové **ŠKOLE NA HORNÍ ULICI**. Stavba byla dokončena v roce **1876**.

1881 na schůzi frenštátského spolku **OBČANSKÁ BESEDA** padlo rozhodnutí **POSTAVIT NA RADHOŠTI KAPLI**. Stavba byla financována z darů a sbírek.

14. 9. 1884 byla založena **POHORSKÁ JEDNOTA RADHOŠŤ**, která položila základy české turistice.

Jednalo se o první český turistický spolek v tehdejších zemích Rakousko - Uherska. Zároveň se stala nositelem jak společenského, tak i technického pokroku a vzdělanosti, pozitivně ovlivnila rozvoj v oblasti svého působení a okolí. Nejprve se činnost spolku soustředila na Horečky, posléze na Pustevny.

ČINNOST POHORSKÉ JEDNOTY RADHOŠŤ VE ZKRATCE:

1885 na Horečkách byly postaveny **VYHLÍDKY MILÁ DOMOVINA A LIBUŠÍNKA** a budovány turistické chodníky / **1891** postavena první turistická **ÚTULNA** na Pustevnách (Krčma) / **1894** postavena rozhledna **CYRILKA** na Pustevnách / **1894** vybudována na Pustevnách kamenná útulna **ŠUMNÁ**

1897 postavena na Okruhlém **ROZHLEDNA METODĚJKA** / 1897 započato se stavbou **MAMĚNKY** a jídelny **LIBUŠÍN** podle ná-kresů Jurkoviče / 1898 byla Krčma přestavena na útulnu Pus-tevně / 1899 **OTEVŘENA MAMĚNKA** / 1899 **OTEVŘEN LIBUŠÍN**

1902 na Pustevny zřízen telefon / 1903 zakoupena **ÚTULNA U KAPLE** na Radhošti

1906 zřízena okresní silnice do Velké Ráztoky pod Pustev-nami / 1911 po 2 letech dokončena Knížecí turistická cesta z Velké Ráztoky na Pustevny / 1911 vybudována **PROVIZORNÍ ROZHLEDNA NA KNĚHYNI**, jednalo se o dřevěnou čtyřpodlaž-ní příhradovou konstrukci vysokou 11 m, nahoře byly trvale umístěny ve skříních orientační mapy a dalekohledy, výstup na rozhlednu byl možný pouze s průvodcem / 1923 zbudovány lyžařské běžecké tratě / 1926 otevřena nová útulna nazvána podle umístění **TANEČNICA** / 1926 společně s Maticí radhošť-skou zajištěna **RENOVACE KAPLE NA RADHOŠTI** / 1928 v lednu proběhly na Pustevnách první **MEZINÁRODNÍ LYŽAŘSKÉ ZÁ-VODY**, byly upraveny běžecké závodní tratě, postaven můstek pro skok na lyžích a zbudovány sjezdové tratě v oblasti vrcholu Tanečnice.

23. - 24. **ČERVNA 1928** při pálení svatojanských ohňů byl hostem PJR prezident Československé republiky **T. G. MASARYK** s doprovodem a dcerou Alicí. Při této příležitosti byla zrestaurována **KNÍŽECÍ CESTA** a pro povozy **UPRAVENA TĚŽ CESTA Z PUSTEVEN KE KAPLI NA RADHOŠTI**. Značným nákladem byla opravena útulna u kaple.

1931 instalace **SOCHY RADEGASTA**, kterou daroval Pohorské jednotě Radhošť sochař **ALBÍN POLÁŠEK**

1934 vypracován projekt na stavbu a nadstavbu chaty na Radhošti a také projekt na elektrické vedení a vodovod ve snaze temeno Radhoště přeměnit v druhé letoviště, aby tam měli turisté stejné pohodlí jako na Pustevnách / **MĚŘÍCÍ VĚŽ NA VELKÉM JAVORNÍKU BYLA UPRAVENA NA ROZHLEDNU** / na **OSLAVU 50. VÝROČÍ** od založení PJR byl položen **16. 9.** základní kámen k postavení **TURISTICKÉ CHATY NA VELKÉM JAVORNÍKU** / 1935 dokončena chata na Velkém Javorníku

1938 zřízení vodovodu na Radhošti / 1939 výročí **SCHVÁLE-
NÍ VÝSTAVBY LANOVÉ DRÁHY Z RÁZTOKY NA PUSTEVNÝ**
(28. 12.). Stavební povolení bylo uděleno 8. 1. 1940, zkušební
jízda 3. 3. 1940 a následující den začal pravidelný provoz, **KO-
LAUDAČNÍ PROTOKOL BYL VYSTAVEN 11. 3. 1940.**

1947 ukončena oprava a **REKONSTRUKCE OBJEKTŮ NA PUS-
TEVNÁCH** po devastaci během 2. světové války / 1896-1937
budování a značení turistických cest a chodníků (200 km) /
v roce 1948 majetek Pohorské jednoty Radhošť převzaly Čes-
koslovenské hotely v Ostravě / 1950 **BYLA NÁSILNĚ UKONČE-
NA ČINNOST PJR** / v roce 1951 přecházejí zákonem vlastnická
práva PJR na **ČESKOSLOVENSKOU OBEC SOKOLSKOU** v Praze
/ 1990 v listopadu registrace a **OBNOVENÍ ČINNOSTI** / 1991 ob-
noven plný provoz v navrácené **CHATĚ VELKÝ JAVORNÍK**

2011 BYL DO SÍŇE SLÁVY ČESKÉ TURISTIKY UVEDEN SPOLU-
ZAKLADATEL A DLOUHOLETÝ PŘEDSEDA POHORSKÉ JEDNO-
TY RADHOŠŤ - JUDR. EDUARD PARMA.

2014 BYLA DO SÍŇE SLÁVY ČESKÉ TURISTIKY UVEDENA
POHORSKÁ JEDNOTA RADHOŠŤ.

1885 vyměřením trati z Hodslavic do Frýdlantu pod Ondřejníkem byla započata historie železnice.

1. ČERVNA 1888 byl slavnostně z Frenštátu vypraven **PRVNÍ OSOBNÍ VLAK**. Nádraží bylo ozdobeno prapory, hrála hudba, továrny nepracovaly. První vlak jel do Frýdlantu **87 MINUT**.

V roce **1888** pořádal místní farář **POUŤ NA HOSTÝN**, které se zúčastnilo 966 osob. Místo jednoho plánovaného vlaku musely být vypraveny dva vlaky o 15 vagónech.

12. SRPNA 1889 ZAPOČALO KOPÁNÍ ZÁKLADŮ NOVÉ RADNICE. Stavba podle plánů **ARCHITEKTA ANTONÍNA TEBICHA Z BRNA** byla zadána staviteli Staňkovi z Valašského Meziříčí. Po dvou letech stavby byla nová budova radnice vysvěcena. Sloužit občanům začala v květnu, byl v ní kromě úřadu obchod, spořitelna, dívčí měšťanská škola a zasedací síň.

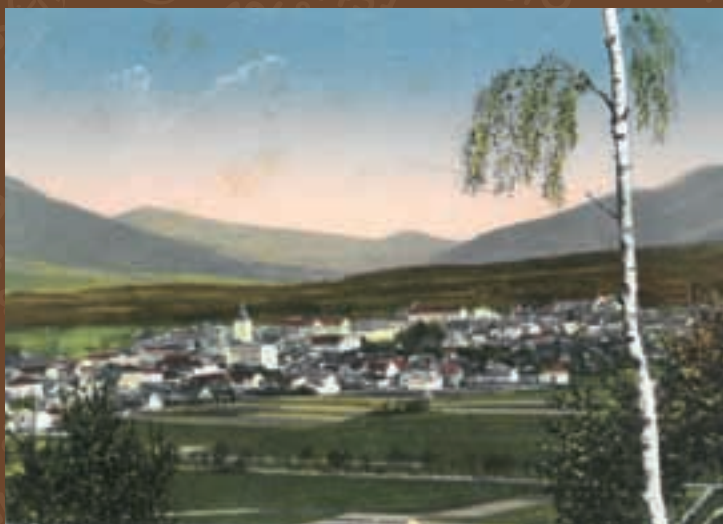

**11. ZÁŘÍ 1898 BYLA KAPLE NA RADHOŠTI SLAVNOSTNĚ VY-
SVĚCENA.** Kronikáři zaznamenali, že se vysvěcení zúčastnilo
50 kněží a na 30 tisíc věřících. K tak velké účasti lidí na tom-
to odlehlém a nesnadno dostupném místě jistě přispělo i to,
že kapli na Radhošti osobně vysvětil tehdejší arcibiskup olo-
moucký **THEODOR KOHN.**

DRUHÁ POLOVINA 19. STOLETÍ VE ZKRATCE:

1873 se začala stavět **VALAŠSKÁ HOSPODA NA HOREČKÁCH** /
1873 se také začala stavět **OKRESNÍ SILNICE** z Frenštátu přes
Veřovice do Nového Jičína / **1877** byl postaven most přes Lom-
nou u Střelnice, který v roce **1880** strhla ničivá povodeň / **1878**
rozhodl městský výbor o **ZALOŽENÍ DOBROVOLNÉHO HASIČ-
SKÉHO SBORU** / **1881** první koupaliště na Závodí za městem

20. STOLETÍ

Na přelomu století bylo provedeno sčítání lidu, Frenštát měl 5 757 občanů.

1. KVĚTNA 1900 napadaly velké kroupy. Večer na polích jich zůstalo na 25 cm, druhý den ještě 15 cm.

5. 1. 1905 byla **USTANOVENA MATICE RADHOŠŤSKÁ**, což bylo logickým završením stavby Cyrilometodějské kaple na Radhošti. Tento spolek dobrovolníků si předsevzal pečovat o kapli a dbát o šíření úcty k apoštolům Moravy **SVATÝM BRATŘÍM CYRILU A METODĚJI**, jimž je tato kaple zasvěcena.

V roce **1951** byla **ČINNOST SPOLKU** nedemokratickou svévolí **UKONČENA** a v roce **1994** byla **MATICE RADHOŠŤSKÁ OBNOVENA**.

1909 byla mezi hostincem Střelnice a nádražím vybudována **PLOVÁRNA** jako náhrada za první koupaliště, kde v důsledku regulací na říčce Lomné klesla voda natolik, že ho nebylo možné napouštět. Plovárna fungovala ještě v padesátých letech a říkalo se jí **PLIVÁTKO**.

V KVĚTNU 1910 postihla město velká povodeň.

1910-1921 dodávala městu **ELEKTŘINU** firma L.A.Bernkop, město bylo osvětleno již koncem roku **1909**, ale **PRAVIDELNĚ SE SVÍTILO AŽ OD NOVÉHO ROKU 1910**.

1912 frenštátské tkalcovské firmy plánovaly, že se spojí ve společnou přádelnu, ale nastala průmyslová a válečná krize, které tomu zabránily.

1912 byla získána koncese na provoz **SOKOLSKÉHO KINA**, nákup promítacích přístrojů, první promítání v hotelu Slavia.

Na přelomu **1913-1914** vznikla ve městě významná umělecká skupina **KOLIBA** – obnovení všeslovanské myšlenky.

28. ČERVENCE 1914 VYPUKLA PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA. Frenštátští se o tom dozvěděli až **30. ČERVENCE** v šest hodin večer, po schůzi obecního výboru, která byla po doručení úředního telegramu ihned zrušena a informace se pak rychle roznesla po celém městě. Narukovalo na 400 mužů ve věku do 42 let. Stráže hlídaly mosty, křižovatky. Stará škola byla upravena na výpomocnou nemocnici. Pro dívčí školu zůstaly jen 4 místnosti v přízemí chlapecké školy. Lidé skupovali potraviny. Pro jejich nedostatek došlo ke zdražení. Politická správa byla nahrazena vojenskou.

V říjnu přivezli do Frenštátu první raněné, kteří byli umístěni v Sokolovně a na Střelnici.

V LEDNU 1915 byl vydán c.k. ministerstvem vnitra pamětní list **KTERAK MÁ OBYVATELSTVO SE ŽIVITI ZA VÁLKY.** Obsahoval **RADY OHLEDNĚ POTRAVIN**, jak s nimi šetrně nakládat a úsporně vařit.

Pukl největší zvon z horního kostela, který sloužil od roku **1667**. U cesty směrem na Trojanovice byly postaveny **BARÁKY**, které byly určeny **PRO RANĚNÉ VOJÁKY**.

Začátkem roku **1916** byly rozpuštěny všechny národní spolky.

28. ŘÍJNA 1918 nekrvavým státním převratem **VZNIKL SAMOSTATNÝ STÁT ČESKOSLOVENSKO.** Hned druhý den začaly oslavy – byly odstraněny znaky mocnářství z budov, byl proslav Eduarda Parmy a starosty města Jana Kaděrky, průvod s hudbou se vydal od Střelnice a prošel celým městem, **NADŠENÍ A JÁSOT NEBRAL KONCE.**

11. 11. 1918 SKONČILA PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA. Za války zahynulo 169 občanů našeho města.

4. 5. 1919 BYLA NA POČEST UKONČENÍ PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY NA NÁMĚSTÍ ZASAZENA LÍPA SVOBODY.

V LISTOPADU 1921 BYLO SCHVÁLENO MĚSTSKOU RADOU PŘEJMENOVÁNÍ MĚSTA NA FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM. To muselo schválit Ministerstvo vnitra ČSR. Povolení užívat názvu Frenštát pod Radhoštěm získalo město **10. 3. 1922.** Do té doby se užíval název **FRANKSTADT AM RADHOSCHT.**

V DUBNU 1923 postihl město požár. Shořela parní pila na Závodí, 47 vagónů dřeva, stroje, stáje a stolařská dílna.

Během roku **1923** se začala stavět cesta na Kopanou.

U příležitosti stého výročí narození Bedřicha Smetany byla ve frenštátské sokolovně uvedena opera Hubička.

Během roku **1924** byla zrušena zatáčka na okresní silnici do Rožnova poblíž restaurace u Bačů a byla nahrazena přímou cestou.

25. ČERVNA 1924 poctil krátkou desetiminutovou návštěvou naše město **T. G. MASARYK**, zastavil se na nádraží a napsal věnování do městské kroniky.

V roce **1925** byla postavena na náměstí vedle kašny první benzínová pumpa ve městě. Hostinec Střelnice byl ve veřejné dražbě prodán Tělovýchovné jednotě Sokol.

V roce **1926** získal hasičský sbor novou požární zbrojovnu u horního kostela.

1927 byl otevřen Okresní dětský domov a dispenzář Masarykovy ligy proti tuberkulóze v Dolní ulici.

V ČERVENCI 1928 se stala těžká nehoda auta s vlakem. **1929 BYLA KRUTÁ ZIMA, TEPLoty PADALY AŽ K 43 STUPŇŮM POD NULOU.**

Během roku **1929** začala oprava **DOLNÍHO KOSTELA.** Při jeho opravě byla, po 185 letech poprvé od roku **1744**, otevřena hrobka před oltářem svaté Barbory. Bylo v ní nalezeno 12 zetlelých těl. Před opětovným uzavřením hrobky zde kronikář Robert Polanský uložil skleněnou nádobu s bohatým kronikářským materiálem s ilustracemi.

V LISTOPADU 1929 byly dovezeny a vysvěceny nové zvony pro **DOLNÍ KOSTEL**.

ARCHITEKTURA této doby je spojena s **BRNĚNSKÝM ARCHITEKTEM OSKAREM POŘÍSKOU**, který navrhl několik budov ve městě. Ve svých návrzích zdůrazňuje jednoduchost tvarů, nové materiály, funkcionalismus a myšlenky moderní architektury. Jedná se o návrh budovy **OKRESNÍHO SOUDU S VĚZNICÍ (1927)** tzv. justiční palác, který byl dostavěn v listopadu **1929**, **NÁVRH MODERNÍHO KINA PRO TĚLOVÝCHOVNOU ORGANIZACI SOKOL (1931 - nyní kino)** a moderní originálně pojatou budovu **ČESKÉ SPOŘITELNY NA NÁMĚSTÍ (1930)**. Tento dům se zaobleným rohem byl postaven na místě staré soudní budovy.

S budovou České spořitelny sousedila stará budova poštovního úřadu v Horní ulici. Na náměstí se také začal stavět poschodový dům s hotelem (č.p.36). Tím zmizela nenávratně i část dřevěného podloubí, které původně lemovalo celé náměstí.

V LISTOPADU 1929 byly zprovozněny věžní hodiny na dolním kostele - kostel sv. Martina. Ty byly na věži instalovány již v roce **1920**.

V roce **1930** daroval frenštátský rodák sochař **ALBÍN POLÁŠEK** žijící v Americe Pohorské jednotě Radhošť **SOCHU POHANSKÉHO BOHA RADEGASTA** a Matici Radhošťské **SOUSOŠÍ SVATÉHO CYRILA A METODĚJE**. Obě díla byla slavnostně odhalena na Radhošti při příležitosti poutě sv. Cyrila a Metoděje **5. ČERVENCE 1931**.

1932 vybudoval Okrašlovací spolek pod Horečkami v řečišti Lubiny nové koupaliště s kabinkami, ale to se stále zanášelo šterkem.

Na Horečkách za Rekovicemi nechal továrník **PETR POLACH** postavit ve svahu 15 dřevěných vilek pro víkendové hosty. Vily později doplnil o další tři budovy - **HOTEL PANTÁTA (1934)**, **PANÍMÁMA (1938)** a **MARIÁNKA** s letním koupalištěm.

Hostům sloužilo pod svahem u cesty 24 garáží. Pro tuto část Horeček se pak začal užívat název **POLACHOVA OSADA**.

Fontánu, která stávala v Polachově osadě, si můžete prohlédnout v areálu Beskydského rehabilitačního centra v Čeladné. Je umístěna na terase lázeňského domu Lara.

1. LEDNA 1933 zahájil provoz motorový rychlík na trati Moravská Ostrava - Kojetín. Proběhla jednání o postavení zastávky ve městě (vedle bývalého hřbitova). Byly i vyčísleny náklady. Vlaková zastávka ve městě byla však zřízena až v roce **2014**.

Okrašlovací spolek zřídil za zásluhy lékaře Josefa Jandy cestou z Dolní ulice na Horečky **JANDOVO STROMOŘADÍ S POMNÍKEM**.

V květnu byl otevřen nový stadion tělovýchovné jednoty Orel a v červenci zprovozněny nové věžní hodiny na věži horního kostela.

V ŘÍJNU 1933 BYL OTEVŘEN HOTEL RADEGAST NA RADHOŠTI.

PŘI STAVBĚ VODOVODU odkryli dělníci v řečišti potoku Kozbach v Dolní ulici velké kamenné kvádry v délce 23 metrů, které zde zůstaly po povodni v roce **1591**. Byly to **ZÁKLADY NEDOSTAVĚNÉHO KOSTELA SV. JANA KŘTITELE**. Díky této povodni a zničení části základů kostela bylo tehdy rozhodnuto postavit nový kostel na současném místě v Horní ulici.

Na začátku roku **1934** při zasedání městské rady bylo rozhodnuto, že se v létě uspořádá **VELKÁ KRAJINSKÁ VÝSTAVA**. V únoru vyšel první věštník k výstavě. Do začátku výstavy vyšlo věštníků ještě pět.

11. KVĚTNA 1934 se přes město převalil tak hustý **ROJ VÁŽEK, ŽE ZASTÍNIL I SLUNCE**. Vážky naštěstí nikde v okolí nepřistály, a tak nedošlo k žádným škodám. Jak píší kroniky, ve Štramberku takové štěstí neměli.

Krajinská výstava moravsko-slezského Pobezkdydí byla zahájena **5. ČERVENCE** a trvala oficiálně do **15. SRPNA 1934**. Díky obrovskému úspěchu byla prodloužena do **19. SRPNA**. **PLAKÁT NA VÝSTAVU NAMALOVAL ANTONÍN STRNADEL.**

Byla to akce nejen kulturní a společenská, ale také národohospodářská. Na výstavě spolupracovalo přes 50 místních spolků společně s 200 dobrovolníky. Areál výstavy tvořily chlapecká i dívčí škola, Sokolovna, kino a přilehlá prostranství na Horní ulici až po Mariánskou ulici a Dráhy. Zároveň proběhla oslava **50. VÝROČÍ ZALOŽENÍ POHORSKÉ JEDNOTY RADHOŠŤ**. Byl uspořádán noční závod přespolního běhu Old skautů na trati dlouhé 6800 metrů, kterého se zúčastnilo 26 závodníků.

Výstava byla zahájena vypálením tří ran z děla, zazněly fanfáry z opery Libuše a hned poté bylo vypuštěno 800 poštovních holubů ze střechy kina. Konal se Valašský jarmark s průvodem po městě. Probíhaly také proslovy, koncerty a součástí byl i velký zábavný park s atrakcemi. Hlavním tématem výstavy byla řemesla.

Účast prý byla kolem 220 tisíc návštěvníků.

Během června 1934 byla o čtyři metry blíže k radnici posunuta socha **SV. FLORIANA** a to díky narůstajícímu automobilovému provozu.

Na začátku roku **1936** se na Pustevnách konaly IX. celostátní veřejné sokolské lyžařské závody a III. lyžařské závody Slovenského sokolstva, kterých se zúčastnilo na 600 závodníků. Byl také vyzkoušen nový Pantátův můstek, který patřil mezi nejlepší v republice. Měl limit 50 m, protože delším skokům bránil krátký terén doskočiště.

V LEDNU 1937 se na Pustevnách opět konaly lyžařské závody, v únoru pak lyžařsko - střelecké závody zástupců armád Malé dohody za účasti domácích i zahraničních reprezentantů. Po závodě se všichni setkali v **HOTELU PANTÁTA NA HOREČKÁCH**, kde byly také **SNĚHOVÉ SOCHY**, které byly zhotoveny na počest hostů Malé dohody.

14. 9. 1937 ZEMŘEL TOMÁŠ GARIGUE MASARYK. Pohřbu se zúčastnili představitelé městské rady.

T. G. MASARYK NAVŠTÍVIL FRENŠTÁT NĚKOLIKRÁT. V roce **1897** byl na prázdninové cestě se synem Janem ubytován v hotelu Ježíšek. Později zde byla v nočním stolku nalezena veršovaná stížnost na nepořádek a že utopil v nočníku dvě štěnice. Měl zde v hotelu Slavia přednášku o kulturní práci v národě, povinnostech inteligence k lidu, vlastenectví a čistému charakteru osob na vedoucích místech.

Další přednášku ve Frenštátě měl v roce **1902**. Jako československý prezident navštívil naše město ještě v letech **1924, 1928** a **1930**.

V ČERVNU 1928 přijel autem, zastavil se na náměstí, kde byl přivítán starostou města. Dál pak pokračoval přes Trojanovice na Pustevny, kde přesedl do kočáru, ve kterém dojel až na Radhošť ke kapli v doprovodu legionářů, skautů, Valachů a velkého množství obyvatelstva.

Na okolních hřebenech byly zapáleny ohně, dle pamětníků jich bylo snad až 600. Prezident se pak zapsal v kapli do pamětní knihy. Ubytován byl na Pustevnách v hotelu Tanečnica.

12. 3. 1938 BYLO RAKOUSKO PŘIPOJENO K NĚMECKÉ ŘÍŠI.

Frenštátští rodáci žijící v Rakousku ve zvýšené míře požadovali po místní faře vydání křestních a oddacích listů z důvodu prokázání svého árijského původu.

V dubnu se ve městě uskutečnilo první zatemňovací cvičení **CIVILNÍ PROTILETECKÉ OBRANY**.

1. KVĚTNA 1938 proběhla částečná mobilizace. Z města naruškovalo 300 záložníků a povolávání do vojenské služby pokračovalo. Lidé s mobilizací souhlasili, v noci chodili po frenštátském náměstí a diskutovali.

V červnu začaly velké opravy v kostele sv. Jana Křtitele. Byly rozebrány varhany, na které se v kostele hrálo 84 let.

V kronikách se uvádí, že v tomto období byly vydány různé výnosy. Ve školách byla povinnost vyučovat němčinu, přísahat věrnost Adolfovi Hitlerovi, vyvěšovat vlajku protektorátu. Žáci se museli učit hajlovat, zpívat německou hymnu. Byl zákaz používat předválečné mapy našeho území. Děti ze smíšených manželství se pak za 2. světové války učily ve třídě, která byla na radnici a měly německou paní učitelku.

23. - 24. ČERVNA 1938 BYLA USPOŘÁDÁNA SLAVNOST K 20. VÝROČÍ TRVÁNÍ REPUBLIKY.

První den bylo uvítání vojenské posádky a dopoledne slavnostní přehlídka, proslov a byly darovány dvě stuhu na dělostřeleckou standartu:

VLASTI NEPŘÍTEL, CÍL VAŠICH DĚL
a **NEPŘÁTEL SE NELEKEJTE.**

Na závěr koncertovala hudba a bylo defilé posádky.

Byla pronesena slavnostní řeč a večer se konal koncert Městské hudby. **NA UCTĚNÍ 20. VÝROČÍ REPUBLIKY NA VĚŽI RADNICE SVÍTLA ČERVENĚ ČÍSLICE 20.**

Druhý den byl **SLAVNOSTNĚ ODHALEN POMNÍK T. G. MASARYKA V POLACHOVĚ OSADĚ.**

Pomník z bronzu v nadživotní velikosti stál na návrší Kalvárie, na vysokém podstavci, v pozadí čtyři pylony pro řecké ohně. Autorem díla byl profesor Bublík z Valašského Meziříčí a sochu financoval Petr Polach. Akce se podle svědectví zúčastnilo kolem pěti tisíc lidí.

28. SRPNA 1938 byl před budovou chlapecké školy slavnostně odhalen pomník padlým v 1. světové válce.

Autor a dárce díla Albín Polášek se osobně zúčastnil jejího odhalení a také důrazně žádal, aby se sousoší jmenovalo **BOJ SLOVANSTVA S GERMÁNSTVEM** a na soklu byla vyryta jména všech 169 padlých ve světové válce. Vzhledem ke stávající situaci ve světě a u nás byl název díla změněn na **PRAVĚKÝ ZÁPAS**. Někde se uvádí také název **SOUBOJ DOBRA SE ZLEM**. Jmenný seznam obětí byl na sokl vyryt až v roce 2013.

23. 9. 1938 ve 22:00 hodin vyhlásil prezident republiky Edvard Beneš na základě branného zákona mobilizaci československé branné moci. Z Frenštátu odjelo přes 200 povolanců.

29. 9. 1938 BYLA V MNICHOVĚ PODEPSANÁ MNICHOVSKÁ SMLOUVA.

Frenštát pod Radhoštěm se ocitl na hranici zabraného území, **STAL SE POHRANIČNÍM MĚSTEM**, byly přerušeny kontakty s ostatními městy, hranice protektorátu byla na dohled - vrch Peklo, les Háj, Červený kámen.

10. a 12. ŘÍJNA 1938 dorazily do Frenštátu dva vlaky s **TĚŠÍNSKÝMI A OPAVSKÝMI UPRCHLÍKY** o 70 a 30 vagónech. Byli ubytováni ve školách, hospodách. Vařilo se pro ně v dívčí škole na radnici.

Frenštát se stal nejen útočištěm uprchlíků, ale také **KULTURNÍCH PAMÁTEK**. Do města bylo například převezeno zařízení z rodného domu Františka Palackého z Hodslavic, mimo jiné také jeho kolébka.

Frenštát převzal reálné gymnázium v Novém Jičíně a Příboře.

NĚMEČTÍ ČINITELÉ Z FRENŠTÁTU, KOPŘIVNICE A PŘÍBORA USILOVALI O PŘIPOJENÍ MĚSTA K ŘÍŠI. TO SE NESTALO A FRENŠTÁT ZŮSTAL POHRANIČNÍM MĚSTEM.

23. 12. 1938 se ve Frenštátě uskutečnila schůzka starostů českých obcí ze zabraného území a na ní byla ustanovena Hospodářská a kulturní rada - HKR.

Úkolem rady bylo získávat materiály pro delimitační komisi ohledně konečné hranice mezi Německem a okleštěnou republikou a také zakládat odboj a získávat informace z obsazeného území.

Jednalo se o poměr českých a německých občanů v jednotlivých vesnicích, které byly zabrány.

Podle komise bylo neoprávněně zabráno čtrnáct vesnic v okolí Nového Jičína, kde na 8759 Čechů žilo jen 94 Němců.

13. 3. 1939 - z rádia lidé poslouchají zvěsti o okupaci zbytku **ČESKÝCH ZEMÍ**. Lidé v noci nespí, setkávají se na frenštátském náměstí a diskutují.

14. 3. 1939 - Josef Tiso vyhlásil nezávislost Slovenska, Slovenský stát.

15. 3. 1939 v jedenáct hodin dopoledne je sněhová přeháňka a **FRENŠTÁT JE OBSAZEN** německou armádou, která přišla od Kunčic a Místku. Druhá kolona dorazila od Nového Jičína. Jednotku na motocyklech následovala pěchota s cca pěti sty vojáky a dvěma důstojníky gestapa.

Vznikla panika, lidé nakupují potraviny, látky, obuv.

VZPOMÍNKA ALOISE ZBAVITELE:

Zdejší německý velitel posádky po okupaci prohlásil, že jen dvě města **PROTEKTORÁTU** přijala německou armádu chladně a odmítavě: Frenštát a Prostějov. Město za to dostává důtku.

Frenštátčané si dokonce dělali legraci, přirovnávali německé pancéřové vozy k plechovému cirkusu, protože drnčely jako plechové hračky.

Němci obsadili četnickou stanici, poštu s telegrafním úřadem, nádraží, radnici a kasárna. Hlídkovali v ulicích, nad městem kroužila německá letadla. Německé velitelství bylo v chlapecké škole. Na náměstí stály tanky. Gestapo se utábořilo v domě č. p. 14.

OBCHODY BYLY OZNAČENY NĚMECKY A ČESKY: ÁRIJSKÝ OBCHOD. Němci byli překvapeni množstvím a kvalitou zboží v místních obchodech.

VE FRENŠTÁTĚ BYLY DVA ŽIDOVSKÉ OBCHODY A TY MUSELY BÝT OZNAČENY: ŽIDOVSKÝ OBCHOD.

Začalo se jezdit vpravo.

K německé národnosti se přihlásilo 50 osob.

17. **BŘEZNA 1939** se ve Frenštátě u kostela díky propagandě vedené v Německu objevily německé kuchyně, aby nasýtily hladovějící občany. Ale nikdo neprojevil o německé jídlo zájem. Ani žebrači. Ti odmítali s tím, že i kdyby měli velký hlad, tak od Němců si nic nevezmou.

20. BŘEZNA 1939 se na radnici poprvé objevil prapor s hákovým křížem.

Německé vojsko zabralo také větší budovy, Sokolovnu, Orlovnu, Střelnici, Katolický dům, Reiserovu továrnu v Tiché a jednu polovinu kasáren. Ve druhé polovině byla stále československá vojenská posádka, která do města přijela už v roce **1938**. Jednalo se o dělostřelecký pluk, který zanikl **31. 7. 1939**.

Německá posádka, která obsadila město, odjela **15. 4.** a odvezla z kasáren veškerý vojenský materiál, který se jí hodil. Pak do kasáren dorazili němečtí dělostřelci.

V DUBNU 1939 BYLI PRVNÍ OBČANÉ FRENŠTÁTU ZATČENI GESTAPEM. V květnu došlo k násilným odvodům na nucené práce do Říše.

Od května platilo nařízení o prokázání nežidovského původu u úředníků a učitelů. Následoval zákaz nošení spolkových stejnokrojů.

CYRILO-METODĚJJSKÁ POUŤ ROKU 1939 se stala velkou národní a církevní manifestací. Vydalo se na ni na 50 tisíc poutníků.

31. 8. 1939 prošli městem dělostřelci a tanky, kteří se podíleli na napadení Polska. Posádka si vybrala náměstí jako cvičiště, místo oslav a přísah. Zničili přírodu, cestu na Horečky. Z kasáren odvezli všechno, co se ještě dalo. V Křenkové továrně si zřídily arzenály. V Jandově stromořadí vznikl sklad s barely benzínu. Město muselo přispívat ročně částkou 40 tisíc korun na vytvoření skladů a arzenálů.

1. 9. 1939 VE 4:45 DOŠLO K NAPADENÍ POLSKA, ZAČALA 2. SVĚTOVÁ VÁLKA. V ten den bylo ve Frenštátě pod Radhoštěm zatčeno 20 osob jako rukojmí.

Byl zaveden lístkový systém a německá měna.

V Kohnově **DOMĚ BYLA ZŘÍZENA NĚMECKÁ HOSPODA GASTHAUS VIKTORIA**. Náměstí bylo přejmenováno na **VIKTORIA PLATZ**.

Na Záhuní byl vysazen na místní poměry nezvyklý strom - **ZMARLIKA**. Tento vícekmenný strom pochází z Číny a Japonska.

V LISTOPADU 1939 dorazili do kasáren rakouští vojáci v záloze v počtu 1400 mužů. Mělo jich být nakonec okolo 2500. Někteří se znali s našimi občany z doby 1. světové války.

Začaly domovní prohlídky, sledování občanů.

Přesto všechno se na náměstí uskutečnilo **ROZSVÍCENÍ VÁ-NOČNÍHO STROMU**. Zároveň měla proběhnout sbírka na sociální účely. Ta byla však zakázána.

Na zlatou neděli toho roku bylo na radnici sezdáno 41 párů. Na frenštátské radnici se jednalo o rekordní počet svatebních obřadů konaných v jeden den.

V LEDNU 1940 se začal budovat nový staniční vodovod od nádraží k Polachově továrně s moderní pumpou pro zásobování parních vlaků vodou.

3. BŘEZNA 1940 BYL ZAHÁJEN PROVOZ LANOVÉ DRÁHY NA PUSTEVNY. Lanovka byla první sedačkovou lanovkou v Evropě.

Návrh na stavbu lanové dráhy z Trojanovic Ráztoky na Pustevny vznikl po podstoupení našeho pohraničí, kde se nacházely téměř veškeré československé hory, Německu v **ŘÍJNU 1938** a následném vzniku Protektorátu Čechy a Morava v **BŘEZNU 1939**. Jediným vysokým pohořím s nadmořskou výškou nad 1000 m tak českému lidu zůstaly Moravskoslezské Beskydy.

Lanovka byla 870 metrů dlouhá, překonávala převýšení 300 metrů a cesta trvala 18 minut. Lanovku projektoval Český lyžařský klub a Pohorská jednota Radhošť. Stavěla ji firma Františka Wiesnera z Chrudimi. Cesta nahoru stála 5, dolů 4 koruny.

V BŘEZNU 1940 městské zastupitelstvo odhlasovalo, že postaví na Horečkách moderní hotel - Vlčinu.

18. 3. 1940 **GESTAPO** zatklo přednostu okresního soudu a okresního soudce Adolfa Poláška. Jeho tchán Petr Polach věnoval sochu T. G. M. do „dobrovolného“ sběru barevných kovů pro Německo. Občany mu to bylo zazlíváno, on však pravděpodobně zachránil svého zetě před koncentračním táborem. Opravdu byl propuštěn, nesměl ale vstoupit na katastr Frenštátu.

19. 5. 1940 postihla město povodeň, která napáchala velké škody. O dva týdny později přišla povodeň další. Trvala sice krátce, ale o to víc byla ničivější.

Na prázdný pylon po soše T.G.M. byla bez valného zájmu veřejnosti **22. ČERVENCE 1940** dosazena **SOCHA SVATÉHO VÁCLAVA**. Stála zde až do roku **1947**.

O den později byla od chlapecké školy odvezena socha **BOJ SLOVANSTVA S GERMÁNSTVEM**. Na dvoře svého domu u náměstí ji uschovali příbuzní Albína Poláška. Měla být odevzdána okupačním úřadům, ale městská rada se vymluvila, že socha patří americkému občanovi.

V tomto roce okupanti zabrali zařízení i Pohorské jednoty Radhošť. Na Pustevnách a Horečkách si Němci zřídili vojenská střediska Hitlerjugend a dalších polovojenských organizací.

Obec koupila dům v Horní ulici, aby zde bylo muzeum. Městská spořitelna na dům přispěla s podmínkou uložení sbírkových předmětů.

V ČERVNU 1940 byly v horním kostele instalovány nové varhany a na Horečkách na Vlčině zahrál soubor Národního divadla z Moravské Ostravy operu Bedřicha Smetany **PRODANÁ NEVĚSTA**. Představení mělo velký úspěch mezi diváky, sešlo se prý téměř 3500 lidí.

I v tomto válečném roce se za velké účasti občanů konala tradiční pouť sv. Cyrila a Metoděje na Radhošť.

V srpnu byla schválena stavba nového hotelu na Vlčině.

14. PROSINCE 1940 bylo výnosem Ministerstva školství a osvěty zrušeno a zavřeno místní reálné gymnázium. Část žáků přestala studovat. Většina se přihlásila do reálného gymnázia ve Valašském Meziříčí. K obnově výuky na gymnáziu došlo až v roce **1945**.

1. ZÁŘÍ 1941 HAVAROVALO NA NOŘÍČÍ NĚMECKÉ LETADLO. Piloti byli pohřbeni na městském hřbitově. Někdo však strhnul věnce z křížů. Následně bylo zatčeno a odvezeno do Moravské Ostravy 11 osob, včetně starosty. Protože jim nebyla prokázána vina, byli všichni v listopadu téhož roku propuštěni.

V roce **1941** po nástupu do funkce říšského protektora Reinharda Heydricha byl **28. ZÁŘÍ VYHLÁŠEN VÝJIMEČNÝ STAV**. Policejní hodina byla ve 22:00 hodin, probíhaly neustálé kontroly. Stupňovaly se provokace, začalo zatýkání. Byla zakázána veškerá shromáždění. Na konci roku museli občané odevzdat všechna rádia. Šlo o 552 přístrojů. Vraceny byly až v létě roku **1942**.

27. KVĚTNA 1942 BYL SPÁCHÁN ATENTÁT NA ŘÍŠSKÉHO PROTEKTORA REINHARDA HEYDRICHA.

V roce **1944** na okolních horách havarovalo několik německých letadel mířících na východní frontu.

Vzrostl počet poplachů kvůli náletům spojenců.

V Kostelníkově továrně byla zřízena opravná letadel a aut, v ostatních továrnách bylo uděláno místo pro ubytování vojáků. Svobodní a bezdětní učitelé byli přiděleni k organizaci, která stavěla železnice.

Na konci roku byli postupně odváženi muži na zákopové práce.

K NEJVĚTŠÍMU ROZMACHU PARTYZÁNSKÉHO Hnutí V BESKYDECH DOŠLO V DRUHÉ POLOVINĚ ROKU 1944.

V prvních květnových dnech roku **1945** bylo město bez elektrického proudu. Nedal se poslouchat rozhlas, nefungovalo poštovní spojení. O dění se lidé dozvídali z brněnských novin, které však od **15. DUBNA** přestaly chodit.

Zástupci města vyjednávali s představiteli německé vlády o ušetření ruské palby na město, kdyby se německá armáda aktivně bránila. Němci z města odtáhli, ale neví se, zda to bylo díky této aktivitě. Němci požadovali vyklizení kasáren, kde byli ranění a které chtěli vyhodit do povětří, odváželi nakradené věci. Partyzáni zaútočili na evakuační vlak mezi Veřovicemi a Mořkovem, který havaroval. Trať se tak stala pro ustupující německé vojáky neprůjezdná.

3. KVĚTNA pršelo a celou noc sněžilo. Bylo vyhlášeno stanné právo. Do vazby bylo vzato několik občanů města jako záruka pro klidnou evakuaci německých vojáků. Volnou cestu měli jen směrem na Valašské Meziříčí.

Městem procházelo mnoho maďarských i italských vojáků. Někteří se na noc utábořili ve městě. Večerní mlha nejspíš zachránila město před bombardováním postupujících Sovětů.

4. KVĚTNA bylo vyhozeno do vzduchu muniční skladiště v kasárnách, byla poškozena železniční trať a do vzduchu vyhozen železniční most nad říčkou Lomnou.

Němci opustili město bez boje. Obyvatelstvo se raději schovalo do sklepů.

5. KVĚTNA bylo slyšet silnou střelbu z Kunčic pod Ondřejníkem, bojovalo se i v Rožnově pod Radhoštěm. Večer Němci vyhodili do vzduchu most u Střelnice.

Most přes Lubinu se pokoušeli odstřelit **RÁNO 6. KVĚTNA**. To se nepodařilo, most byl jen poškozen. V časných ranních hodinách obsadili město bez boje sovětsí vojáci.

Lidé vylézali ze sklepů a vítali osvoboditele. **PO PÁTÉ RÁNO NA NÁMĚSTÍ VSTOUPIL PRVNÍ SOVĚTSKÝ VOJÁK, PORUČÍK PETR ROŽKOV. BYL NADŠENĚ VÍTÁN.**

Boj o město si vyžádal jeho život. Němci ho zastřelili na Šibenkách při jeho cestě se svým sluhou do Bordovic.

Čerpáno z knihy Miroslava Rottera Frenštát pod Radhoštěm v dějinách času.

RADEGASTOVY BESKYDY

Vydalo

MĚSTO FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM 2021
Náměstí Míru 1, 744 01 Frenštát pod Radhoštěm
tel.: 556 833 111
www.mufrenstat.cz
e-mail: podatelna@mufrenstat.cz

Turistické informační centrum

Frenštát pod Radhoštěm

www.frenstatinfo.cz

e-mail: ic@mufrenstat.cz

tel. : 556 836 916

Moravskoslezský
kraj

